

RORU VƏ DİYALLI KƏNDİ

dedi: Diyalıda Əziz adı üç kişi var. sən onlardan hansının oğlusun? Mən Əziz adını eşidən kimi ayıldım. Kəndin ən yaxşı bayındığı Əziz kişi sakit adam idi, onun dediyi Əzizlərin içində mən onun adını dedim, bu sual mənə niyə verisən dedim. Ermeni sədr dedi ki, biz iki qaradaş idik, qaradaşım erməni qoşunlarında zabıt idi. Sızdağ bir az aşağıdakı Əziz evinin yanında qaradaşımı güllə ilə vurub, kəl arbasında meyitini Qoşakonda gətirdilər basdırdı. Əgər o Əzizin kimisə ölməmişdirsə, onun hər tikisini qulaqları boyda edərdim. Araz əmi deyirdi ki, ürəyini səhv dedim. Ermenilər bilseydi ki, mən o deyən Əzizin oğuyam, mənə oradan sağ buraxmazdılar.

Ermeni terroruna dair kəndin yaşlı sakinlərindən olan İnqilab əmi belə deyir: Diyalıda kolxoz təzə yaranmışdı. Camaatda olan mal-qara zorla kolxoza verilməmişdi. Rayon Baytarlıq İdarəsindən milliyətçə erməni olan bir baytar həkim kolxoz fermasında iribuyuzlu mallara zərərli iynə vurdu və həmin il fermadakı mal-qara qırıldı. O il kənddə torpaqlar şumlanmadı, bel və lapalke ilə də bütün əkin sahələrini bəlləyib əkmək olmazdı. Diyalıların vəziyyəti o vaxtdan pisləşdi və bu uzun müddət davam etdi.

Bizim millət sülhə, barışığa meyillidi, lakin bu erməni xislətinə yaddır. Kənd sakinini Məhəmmədəğa Ağa oğlu deyirdi ki, erməni yerində emilimə falzına ot biçirdi. Oturub ermənilərlə söhbət edirdik. Yanımızda bir at var idi. Kəlim yaxşı idi. Atı boyunma əlib gəzməyə başladım, ermənilər təəccübləndilər. Birisi təəccübünü gizlətməyərk dedi "Ara Məhəmmədəğa sən yaxşı oğlansən, hayıl ki, müsülmansən". Fikir verin millətin yerində yaşayasan, suyunu içəsən, çörəyini yeyəsən, amma həmin millət bəyənəməyəsən, ona nifrət edəsən. Ermenilərin, erməni terrorunu iç üz-erməni xayınıyılı, kiminsə qol-tuğuna sığınaraq azərbaycanlılara, digər müsəlman xalqlarına nifrət, qəsd, dünyada xristian-müsəlman qarşılıqlı yaraşmazlığa çalıyan, bütün qonşu xalqların torpaqlarına göz dikən və bütün bunlardan öz mənfur məqsədləri üçün istifadə etməkdədir. Ancaq ermənilər başa düşməmişlər ki, onlar böyük dövlətlərin əlində cansız bir alətə çevrilmişlər. 1917-1920-ci illərdəki cavab zərbəsindən də dəhşətli zərbə almağa can atırlar. Onlar bilməlidirlər ki, əvvəlki müharibədə Şərqi Azərbaycan azad olmuşdu. İndi isə bütün Şərqi Azərbaycan torpaqları onlardan təmizlənəcəkdir. Ermenilər bütün Qafqaz xalqlarına nifrət etdiyi üçün, onlar bütün Qafqazdan qovulacaqdır.

Bəli, yaxşı ki babalar, nənələr var. Yaxşı məlumatların olmadığı bir zamanda erməni terror dəstələrindən danışmaq yasaq edildiyi vaxtlarda, ağsaqqallarımız, ağbırçıklarımız erməni vəhşilliklərini yaddaşlarından silməyib, cavab nəstə qatdırmışlar. Diyalı kəndi ətrafındakı Dəndənlik, Qardurmaz, Sıplıq və başqa yerlərdəki qəbirlərdə yatırırlar, əsasən kənddən ermənilərdən qaçan qocalar, qadınlar və uşaqlardır. Məscidin ətrafındakı 1 qəbirədə 1 qadın 4 uşaq uyuyur. Bunlar çoxdur, XX əsrin əvvəllərindəki erməni terroruna tuş gələn Diyalı qəbirləridir.

Sovet hakimiyyəti illərində İsmayılı Rayon Partiya Komitələrinin ikinci katibi, müsəlman kəndlərinin əksəriyyətində isə kənd soveti sədri və ya kolxoz sədri erməni olurdu. Diyalı kəndində belə idi. O dövrdə Azərbaycanda Dövlət Təhlükəsizliyi

Komitesi, Daxili İşlər Nazirliyi, prokurorluq və məhkəmə orqanlarında işləyənlər içərisində azərbaycanlılar həddən az idilər. Ora əsasən ermənilərdən, rüslardan ibarət idi. Onlar əvvəlcə 1918-1920-ci illərdə Azərbaycan dövlətinin qurucularını müxtəlif bəhanələrlə məhv etdilər. Belələrindən Diyalı sakinləri Mustafa Əfəndi, Süleyman Əfəndi, Həbib Əfəndi 1930-cu ildə güllələnmişlər. Repressiya illərində kənddə 72 ev qapısı bağlı qalmışdır.

Erməni terroru bəlləklə gizli surətdə Sovet dövründə dövlət səviyyəsində aparılmış, Diyalının azadlıq sevar ziyalıları məhv edilmiş. Bu bütün Azərbaycanda belə olmuş və bizim kənddən də yan keçməmişdir.

Erməni terroru daha sonralar əldənib bolşevik partiyasına keçən ziyalılardan hədəfə aldı. Diyalı bu dəfədə kəndə qalmadı. Əfəndi qohumusan, qaçaq qohumusan deyə millətin öndə gedənləri həbs olundular. Bəhanələr müxtəlif idi. Qasimbala Tacəddin oğlu Qasimov Qaraməryəm Rayon Partiya Komitəsində şöbə müdiri, 1930-cu ildə İsmayılı rayonu təşkil olunmuşda isə İsmayılı Rayon Təhsil Şöbəsinin ilk müdiri olmuşdur. 10 il məhsulətə həyatı yaşamışdır. Temir Məhərrəm oğlu və Abdulkhan Abdulla oğlu həbs olunmuş və bir daha geri qayıtmamışlar. Repressiya illərində bir çox kənd sakinləri həbsxanalarda və sürgünlərdə məhv oldular. Ortabab kəndlilər də repressiyaya uğramışlar. Məhərrəm Murad oğlu başqaqların deyirmanı, dıngl, su çarxı (su çarxı deyilən yerdə taxta məişət əşyaları-təkne, tabaq, çanax, çömçə və s. şeylər düzülürdü) su mancalığı (barama açan yerə deyillər) olduğu üçün evləri, mal-mülkü alından alınır (dolk edilə deyilirdi), ailələrini evdən gölə atır, çox ağır vəziyyətə salırdılar, XX əsrin başlanğıcından 20 il özümlə açıq şəkildə, sonra gizli formaya keçən, əsrin son 20 ilini isə yenidən açıq şəkildə özümlə göstərən erməni terroru gücləndi.

Azərbaycana məxsus sənətin qatarları, avtobuslar, qəmilər, helikopterlər, metro qatarları, sərhədyanı ərazilər, Qarabağ-erməni terroruna maruz qaldı. Bakıda metro qatarında olan hadisə zamanı Diyalıda anadan olmuş Nisə Soltan qızı Muradova dünyasını dəyişmişdir. XX əsr arxında bu erməni terroru nəticəsində sonuncu Diyalı şəhid qadın idi. Nisə xanım Diyalı kənd qəbirsənliyində torpağa tapşırılmışdır.

Qarabağı erməni işğalçılarından, terrorçularından azad etmək üçün Diyalı sakinləri cavanları iştirak etmiş, 6 şəhid, bir nəpəsi şikəst olmuşdur, sağ qayıdınları da çoxdur.

Qarabağ uğrunda, sərhədlərimizin qorunması uğrunda şəhid olmuş Diyalı kəndinin sakinləri aşağıdakılardır

İlham Hübət oğlu Mirzəyev (1965-1992) Şuşa şəhərində anadan olub, orta məktəbi və texniki peşə məktəbini bitirib, dülğər peşəsinə yiyələnmişdir. 1987-1989-cu illərdə sovet ordusunda xidmət etmişdir. 1992-ci ildə Milli qəhrəman Ramiz Qənbərovun başçılıq etdiyi Müdafiə batalyonuna daxil olur. Batalyonun zərbə dəstələri Karkıcahan, Cəmili, Qaybəlilər və digər kəndlər uğrunda da gedən döyüşlərdə böyük hünər göstərirdilər. "Şuşanı qayıb getmək kişilikdən deyil" deyir. İlham, kişilik kimidə ölü. O həlak olanda arıq Şuşada düşmən alındıydı. Onun cənəzasını 1992-ci il 12 dekabrda baba yurdu Diyalıya gətirdilər. Diyalı camaatı ilk

şəhidini kənd qəbirsənliyində dəfn etdilər.

Aqil Vəqil oğlu Məhəmmədov (1971-1993) Diyalı kəndində anadan olub, məktəbi bitirdikdən sonra sovet ordusu sıralarında xidmət etmişdir. Qarabağ müdafiəçiləri sırasına daxil olan Aqil tankçı olur. Dəfələrlə evlərinə və İsmayılı Hərbi Komissarlığına komandirlərindən razılıq məktubu gəlmişdir. 1993-cü ilin 14 iyununda Ağdam rayonun Şəlli kəndi uğrunda döyüşlərdə qəhrəmanlıqla həlak olur. Diyalı kənd orta məktəbi həzrədə şəhid Aqil Məhəmmədovun adını daşıyır.

Əflatun Ərzuman oğlu Həsənov (1974-1993) Diyalı kəndində anadan olub, orta məktəbi bitirdikdən sonra hərbi xidmətə çağırılmışdır. Hərbi hissələrdə döyüş bölgəsində idi və PDM (Plyadanın döyüş məşini) idarə edirdi. Həmişə öz zirehli məşinində öndə gedən Əflatun düşmənlə göz açmağa imkan vermirdi. 1993-cü ilin iyun ayında Qarabağ kəndi ətrafında gedən döyüşlərdə ağır yaralanır. Bakıda hərbi qospitalda həkimlər dörd gün onun həyatı uğrunda mübarizə aparırlar. Ancaq onun həyatını qurtara bilmirlər. Həmkəndli Aqilla yanaşı, Diyalı kənd qəbirsənliyində əbədiyyətə qovuşmuşlar.

Tarıverdi Haqverdi oğlu Hacıyev (1969-1994) Diyalı kəndində anadan olub, orta məktəbi bitirib. İsmayılıdakı 138-1-ii məktəbini bitirdikdən sonra Sovet ordusu sıralarında xidmət etmişdir. 1994-cü ilin yanvarın 12-də Azərbaycan ordusu sıralarında xidmətə gedir. Tarıverdinin daxil olduğu hərbi hissə Bəhmənli, Araz, Yağlıvend kəndlərini azad edib, iri yaşayış məskəni olan Karimbəyliyə yavaşlır və kənd uğrunda döyüşlər gedirdi. O qorxmazlığı ilə seçilirdi və söz düşəndə "Təki vatan yaşasın" deyirdi. Elə vətən yolunda da şəhid oldu.

Azər Müsəl oğlu Kərimov (1975-1998) Diyalı kəndində anadan olub, orta məktəbi bitirmişdir. Hərbi xidmətə çağırılmış və onun günlərlə gözlədiyi intiqam gəlib çatdı. Hər öldürüldüyü erməni düşmənlə bir az ləssəli tapırdı. Hərbi xidmətinin beşinci ili anasına söz verdi ki, bu il hökman qayıdacaq. Ancaq 1988-ci ilin 10 fevralında ailəsi Azərini qara xəbərini alır. Azər uğrunda can verdiyi Qarabağ torpaqlarını azad edildiyi günü görmək nəsb olmadı.

Ədalət Ramazan oğlu Qasimov (1980-2000) Diyalı kəndində anadan olub, orta məktəbi bitirmişdir. 1999-cu ilin aprelin 4-də hərbi xidmətə yola salınır. Ədalətin qulluq etdiyi hərbi hissə döyüş bölgəsində yerləşirdi. Dəmək olar ki, ermənilər hər gün atəş açırdılar və onlar atəşə susdurulurdular. Ədalət hissələrində sərrast atıcı kimi tanınırdı, kifayət qədər də təcürəbəsi vardır. Hər dəfə düşmən tərəfindən atəş açılanda yuxarılardan, komandirlərindən "irəl" əmrini gözləyirdilər. Ədalətdə, yoldaşları da itirilmiş torpaqlarımızı geri qaytarmağa hazır idilər. 1 həftədən sonra 20 yaş tamam olacaqdı, ailəsi qara xəbərini aldı. Qələbəni görə bilmədi.

Vüqar Təvəkkülüoğlu, bölgə müxbiri

Bilirsinizmi?

Soruşun cavab verək!

Sağlamlığın sirləri:

Qidalanma qaydalarına ciddi surətdə əməl etmək.

Gündəlik qəbul olunan qida kütləsinin təqribən 35% - ni şəhər, 50% - ni günorta, 15% - ni şam yeməyi zamanı qəbul etmək məsləhət bilinir.

- Acnamış yemə, doymamış dur. (Həzrəti - Məhəmməd (Ə.S.)).

- Xəstəliklərin anası çox yeməkdir. (Həzrəti - Məhəmməd (Ə.S.)).

- Yediylirizi həzm etmədən təkrar yeməyin... (İbn Sina).

- Ömürlük xoşbəxt olmaq istəyirsinizsə, hər gün düyü ye. (Yapon məsəli).

- Hər gün orta hesabla iki xörək qaşığı düyünü adi suda, duzsuz şəkildə qaynadıb yeyəsən, sən və özümdən sonra gələn yeni nəslin mümayəndələri, ürək və qandarmaxestəliklərdən uzaq olarsan.

- Mədə-bağırsaq sisteminin və bütün bədəndə qanı təmizləmək üçün, 2 stəkan düyünü tərtəmiz yuyub, üzərinə 4 stəkan su əlavə edərək, ağız açıq qazanda, zəif od üzərində su tamamilə buxarlanıb qurtarana qədər qaynatmaq lazımdır (yandırmaq olmaz). Gün ərzində yemək istəyəndə, həmin bişmiş düyünü yemək, içmək istəyəndə isə qaynamış su (isti - isti) içmək lazımdır. Gün ərzində həmin o, bişmiş düyünü mütləq yeyib qurtarmaq lazımdır. Həmin gün düyüdən başqa heç nə yemək olmaz. Kurs ayda bir dəfə keçirilir.

- Düz bağırsağı təmizləmək və vəterləri möhkəmləndirmək, bərpa etmək üçün, hər gün yatmadan qabaq, axşam yeməyindən ən azı üç saat sonra, 5 ədəd çiy düyü dənəsi, mükəmməl çeynəmək şərti ilə, yemək lazımdır. Kurs: - 7 gün, 7 gün fasilə, bir də 7 gün, 7 gün fasilə. Bu minvalla 5 dəfə təkrar etmək lazımdır. Həmin kursu ikinci dəfə, ən azı bir ildən sonra, təkrar etmək olar.

- Mədə-bağırsaq pozğunluğu qısa zamanda aradan qaldırmaq üçün, yarım stəkan düyünü 4 stəkan suda 30 dəqiqə qaynadıb, sonra onu 2-3 qat marladan süzüb, həlimini götürürsən. Alınmış həlimi gün ərzində 4-5 dəfə, yeməkdən 15-20 dəqiqə qabaq, yarım stəkan, isti haiddə içmək lazımdır.

- Diqqət: Tez-tez qəbilizlikdən sonra əziyyət çəkən insanlara düyü bişmişdən tez - tez istifadə etmək məsləhət görülür.

Malik Vedili